

OVER „DE WILDERNIS” OP SCHOUWEN.

Het is nu vier jaar geleden, dat in De Levende Natuur (November 1936) een artikeltje gestaan heeft over „de Wildernis” op Schouwen. „De Wildernis” is een strook laaggelegen grond langs een haaks lopende dijk, waarschijnlijk ontstaan door uitgraving voor die dijken. In 1936 reeds is in het betreffende artikel in dit tijdschrift een opsomming verschenen van wat alto op die strook aan plantengroei te vinden is. Om een totaalindruk te krijgen kan ik dus daarnaar verwijzen. Enkele van de determinaties in dat artikel zijn later gebleken niet juist te zijn. Daarom wil ik die eerst hier corrigeren. *Oenanthe fistulosa* dat ik toen opgaf moet *Oenanthe Lachenalii* zijn en *Spergularia media* *Spergularia marginata*. Verder kunnen aan de genoemde planten enige worden toegevoegd, die we op bezoeken van de laatste jaren aangetroffen hebben. Zo staat in een paar vakken in de richting van de kreek strandduizendguldenkruid (*Erythraea littoralis*) en in enige hokken klein schorrenkruid (*Suaeda*

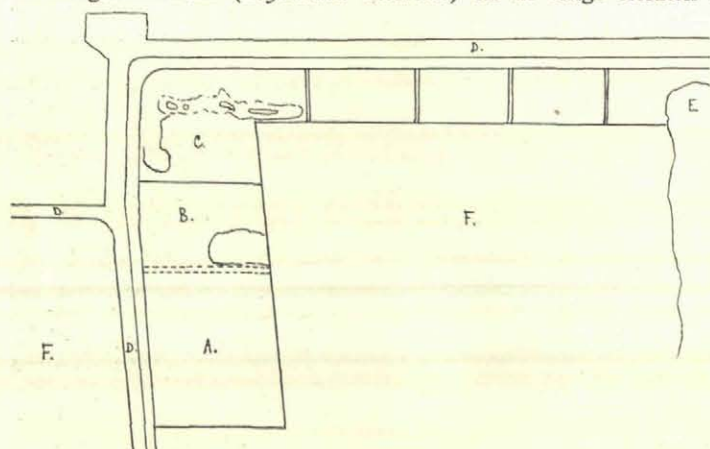

Fig. 1. Schetskaartje van de Wildernis. A. B. en C. hokken als groeiplaats van de bijenorchis genoemd. D. dijken. E. kreek. F. bouwland.

maritima). Van de grassen vonden we er nog smele (*Aira caespitosa*) en rood zwenkgras (*Festuca rubra*), van de russen de zeerus (*Juncus maritima*) en de ronde rus (*Juncus Gerardi*). In B. (zie schetskaartje) stond deze zomer veel hopklaver (*Medicago lupulina*).

Van de vogels die er te zien zijn kregen we dit jaar zekerheid omtrent het broeden van de kluut. Bij de kreek heeft in elk geval één paartje gebroed, waarvan het nest gevonden werd, terwijl geregeld nog een paar oude vogels almerend

rondvlogen. Het tureluurtje broedt er vast ook wel, al gelukte het ons niet, het nest te vinden. Dan zagen we er een jonge kokmeeuw, die nog niet vliegen kon. Niet onwaarschijnlijk ook afkomstig van een nest bij de kreek. De kleine karekiet broedt er in een paar paartjes en elk jaar worden op de trek, in Augustus enige waterrietzangers gezien.

Wat natuurlijk vooral met belangstelling gevolgd wordt is de toestand van de orchideetjes. Voor ik daarover wat vertel, dien ik eerst melding te maken van een heuglijk feit, dat ten gunste van onze „Wildernis” voor een paar jaar verwerkelijking vond. Na mijn klagen in 1936 nl. is er van de zijde van enige invloedrijke personen op natuurhistorisch gebied, aandacht besteed aan het terreintje. Met gevolg dat, dank zij de Nederlandsche Botanische Vereeniging, de hoofdgroeiplaats van de belangrijkste der daar groeiende orchideetjes, de bijenorchis, niet gemaaid meer zou worden, zodat ze zich daar ongestoord kunnen ontwikkelen. Verdere bescherming is geloof ik, behalve practisch moeilijk uitvoerbaar, ook niet noodig. We behoeven althans niet ontevreden te zijn.

Zoals in het eerste artikel over „de Wildernis” gemeld, werden van de bijenorchis (*Ophrys apifera*) oorspronkelijk een veertigtal exemplaren ontdekt en bedroeg het aantal in 1936 ongeveer 20 stuks. In 1937 bezocht ik „de Wildernis” op 20 Juni, maar slechts vluchtig. In vak C vond ik toen enige (3) exemplaren, waarvan één met negen bloemen. Ze stonden daar op een vrijwel onbegroeid plaatsje. Hoe ze daar gekomen waren weet ik niet, al vermoed ik, dat ze door de één

of ander naar daar overgeplant zijn. In 1938 bezocht ik „de Wildernis” op 12 Juni. In vak A vond ik toen negen exemplaren, in vak B 1 exemplaar en in C 2 exemplaren. Blijkbaar was er dus in A achteruitgang te bespeuren. In vak B was me van voor dit geval nog geen vondst bekend en in C tenslotte was ook achteruitgang te constateren. 1939 werd op 18 Juni opnieuw een onderzoek ingesteld. In vak A vond ik ditmaal ondanks veel zoeken maar 1 exempl., in vak B echter werden een 16tal exempl. geteld en in C kon ik toen niets terugvinden. Ondanks dat ze daar eerst zo goed gedijden, wat 9 bloemen aan één bloeistengel wel bewijst, bleek handhaving er dus toch niet mogelijk. Wel is in dat vak C de plantengroei toegenomen, maar toch niet zo dat aangenomen moet worden, dat ze door verstikking ten onder gegaan zijn.

In 1940 heb ik een paar bezoeken aan „de Wildernis” gebracht en toen eens goed de stand van zaken nagegaan. 9 Juni was ik er voor het eerst en onmiddellijk nam ik A onder handen, om echter, hoe ik ook speurde niets te vinden. Het bleek, dat ze daar verdwenen waren. Niet onmogelijk is daarvan oorzaak de weelderige ontwikkeling van grassen en zeggen, althans de plantjes stonden er steeds geheel tussen weggedoken. Een andere oorzaak kan ik moeilijk vermoeden. B leverde meer op. 9 Juni is nog een vroege datum voor de bloei van de bijenorchis. Vanaf de tweede week van Juni tot het eind van die maand is de hoofdbloeitijd, waarin alle bloeistengels gelijk open bloempjes hebben. Ik vond dan ook nog alleen maar exempl. met de bovenste bloempjes van de stengels geopend. In dat vak B vond ik toen 15 exempl. en in C, evenals het vorige jaar geeneen meer. Op 22 Juni vond een tweede bezoek plaats en toen vond ik in B welgeteld 42 stuks. Dat feit verheugde me zeer. Eerst was het vermoeden geweest, dat de plantjes wel eens van de vorst van de laatste winter te lijden gehad zouden kunnen hebben, omdat toch hier in Nederland de Noordelijke grens van het groeigebied is. Die vrees bleek gelukkig geheel ongegrond geweest te zijn, want behalve het flinke aantal stonden alle exempl. er fleurig bij. Eén had bijvoorbeeld tien bloempjes aan de bloeistengel.

De muggenorchis (*Gymnadenia conopsea*) die vooral in C een mooie groeiplaats heeft, leek ons daar wat in aantal teruggelopen, maar daarentegen vonden we ze in haast alle vakken in het verdere gedeelte van „de Wildernis”, 'de richting van de kreek. Moeraswespenorchis (*Epipactis palustris*) gaat het ook voortvarend. In B staat die heel wat, in C is het er op plaatsen als mee bezaaid en verder is het ook in de meeste hokken naar de kreek te vinden. Ook dat hoeft ons heel geen zorg te geven.

Bij elkaar genomen dus moeten wij tevreden zijn met de toestand in „de Wildernis” en als het zo blijft, is er niets te wensen over. Terwijl we ons wat de toekomst betreft ook geen zorgen hoeven te maken, want waar veel in ons land misschien ten offer zal moeten vallen aan ontginning, geloof ik niet gauw, dat dit terreintje daarvoor in aanmerking zal kunnen komen. Daarvoor is het te klein wat omvang betreft en de grond is er ook erg laag gelegen. Die gedachten stemmen ons temeer tevreden en we hebben dan ook goede reden, te hopen dat we zullen kunnen blijven genieten van de er groeiende plantjes en ze zullen kunnen blijven fotograferen, schetsen en bewonderen.

October 1940.

☼ ☼ ☼

NICO J. BEIJE.

Fig. 2. *Muggenorchis* (*Gymnadenia conopsea*).